

SVEGs Byalag

Scandinavian Viking Explorer Group – förkortat SVEG – är en ideell förening med syfte att studera och dokumentera vår historia med särskild inriktning på vikingatid och medeltid.

Föreningen SVEG är först och främst stödförening till Fotevikens Vikingamuseum

Alla som är intresserade av sen vikingatid och tidig medeltid är välkomna att gå med i föreningen SVEG. Har du intresse och är en aktiv medlem (som volontär) i föreningen kan du även bli invald i Byalaget.

Läs mer om SVEG på: www.svegsbyalag.se

Vi presenterer Museets Vänner!

Fri ingång till museet hela året, inkluderat även alla dagar under Vikingamarknaden. I tillägg får du ditt namn på vår Minnestavla som hänger i butiken så alla kan se.

Vi har två sorters kort. En personlig som ger bara dig själv inträde och ett familjekort som ger gratis inträde för dig och din familj, upp till två vuxna och fyra barn.

Kortet är giltigt i ett år från inköpsdatum, så du får alltid med en Vikingamarknad!

Har du några frågor tala med personalen i entrébutiken eller skriv till museum@foteviken.se.

Museivägen 27, 236 91 Höllviken.
Tel: 040-330 800
museum@foteviken.se
www.foteviken.se

FOLLOW THE
VIKINGS

Cultural route
of the Council of Europe
Itinéraire culturel
du Conseil de l'Europe

Varför gör jag detta?

Bäste besökare!

Välkomna till det kommunala friluftsmuseet Fotevikens Vikingamuseum.

Området kring Falsterbonäset i Vellinge kommun har en spännande historia kopplad till vikingatid och medeltid. Vid Foteviken låg en gång i tiden en välbesökt handelsplats, Halör marknad, troligen kopplat till denna en helig offerlund eller ett mindre tempel där man samlades till ting och tillbad de gamla nordiska gudarna.

Den 4 juni 1134 stod här slaget vid Foteviken. Ett slag som resulterade att den danske kungen Nils förlorade makten och Skåne fick sin egen kung i Erik Emune.

Museet består av ett rekonstruerat vikingatida samhälle i full skala där tiden är frusen till ett par år efter slaget och utställningen "Vikingaliv" som finns i direkt anslutning till entrébyggnaden. Nere vid Bygdegården finner du utställningen "Skadans Ör" vilken handlar om Falsterbonäsets historia med omnejd.

Historisk verkstad utanför vallen är en mötesplats där vi utför experimentella arbeten med gamla hantverk som mat, metall, trä, keramik, textil och skinn. Här finns plats för grupaktiviteter, experimentell arkeologi samt hantverksträffar där man provar olika hantverksmetoder. Det är också här som skolklasserna får medverka och prova på gamla hantverk.

Själva Vikingamuseet består av ett 20-tal hus och gårdar omslutna av en vall som vi känner från de tidiga vikingastäderna. Här kan man studera huskonstruktioner och se våra tolkningar på inredningar och miljöer.

Museet har två säsonger. En försäsong där vi enbart har miljöerna tillgängliga för besökare och en sommarsäsong, då du möter folket på Vikingamuseet där vi försöker återskapa livet i ett vikingasamhälle några år efter slaget vid Foteviken. Förutom de fasta öppettiderna har vi ett stort antal temaaktiviteter under året som du kan hitta på vår hemsida under Aktiviteter/program.

Du är säkert van vid skyltar på föremål, hus och omgivning när du besöker andra museer men min filosofi är att inte störa illusionen av ett levande samhälle från vikingatiden, därför kommer du inte att finna några skyltar. I stället har du fått i din hand detta informationshäfte som ger dig all information. Har du fler frågor finns invånarna i staden samt personalen i entrébutiken som gärna besvarar dina frågor.

Vilka möter du?

Vår personal består av duktiga hantverkare, pedagoger och arkeologer, de är de som i första hand kan visa och berätta spännande saker för dig. Du finner dem på gårdarna men kanske är inte alla gårdarna bemannade samtidigt. Dessutom finns Vikingamuseets eget Byalag. Under sommaren har vi även besök från hela världen av volontärer. Intresserade och duktiga människor som antingen är hantverkare eller studenter som läser sin PHD eller master. De finns givetvis även de som enbart är mycket intresserade av vikingatiden och är här för att lära sig.

Vi arbetar även med ungdomsprojektet "Ung i sommar" då vi får hit ungdomar som många gånger är på väg till sitt första jobb. De är också här för att lära sin kulturhistoria och hur man betar sig på en arbetsplats.

Vi hoppas att alla dessa tillsammans med dig skall få ett stort nöje av besöket och få en spännande och bra bild av vikingarnas liv, miljöer och aktiviteter.

Björn M Buttler Jakobsen
-Museum Director-

Slaget vid Foteviken år 1134

Skåne i början av 1100-talet, Danmarks kornbod. Kung Erik med tillnamnet Ejegod - den alltid gode - har regerat sedan 1095. Det har varit en lycklig tid för landet. Han är nu, år 1103, en man på ca 46 år, gift med Bodil, dotter till den norske jarlen Thrugot Fagerskinn. Det är en gudfruktig man som detta år i Lund

tar farväl av biskop Ascer. Fem år tidigare reste han de långa vägen ner genom Europa till Italien för att personligen möta påven. I Bari mötte han Urban II och fick löfte om att hans bror Knut, mördad i Odense kyrka år 1086, skulle bli helgonförklarad. Påven lovade också att Norden skulle avstyckas från det tyska Hamburg - Bremens ärkestift och bilda eget stift med Lund som kyrkligt centra. Det var en glad dansk kung - Erik Ejegod - den alltid gode - som då, året 1098, hade dragit hem över Alperna och genom den tyske kejsarens stora rike.

År 1101 uppfyllde påven ett av sina löften. Den forna kung Knut blev inskriven i den heliga boken och utsedd till danskt rikshelgon - ett viktigt steg för att Danmark skulle få bli ärkestift för Norden. Ett bevis på att man var ett gudfruktigt rike som helt löd under den kristna överhögheten i Rom; ett rike med ett folk som helt hade förkastat sin tidigare avgudadyrkan. Men också ett bevis på att man nu var Nordens kulturella centrum. Och nu, året 1103, trycker kung Erik biskop Ascers hand i Lund och lämnar Danmark. Han och hustrun Bodil ska som pilgrimer bege sig till den heliga graven i Jerusalem för att året efter vara hemma och delta i ceremonin när Ascer invigs som Nordens första ärkebiskop.

Men de kommer aldrig hem igen. Den 10 juli dör Erik i feber i Paphos på Cypern. Bodil tar sig till den heliga staden men dör på Oljeberget och får sin grav i Josafats dal. Det blir i stället Eriks bror Niels som får närvara när påvens utsände kardinal Alberich år 1104 i Lund

ger Ascer palliet, ärkebiskopens värdighetstecken i form av ett brett tyghalsband med invigda vävda kors av ullen från speciellt heliga får. Ascer är nu ärkebiskop över hela Norden. Skåne har blivit ett kulturellt centra i Europa.

Orostider skulle emellertid snart komma över Skåne. Efter Erik Ejegods död på sin pilgrimsresa blev hans bror Niels kung. Niels hade en son, Magnus som var rädd att den döde kung Eriks son Knut Lavard skulle ta kronan från honom när väl Niels dog. Magnus beslöt därför att mörda sin kusin i ett listigt arrangerat bakhåll.

Den 7 januari 1131 stämde prins Magnus möte med sin kusin i en skog mellan Roskilde och Ringsted. En dåtida krönika berättar:

"I det samma ville den helige man Knud resa sig men skamligt drog förrädaren (Magnus) honom bakåt med kaphättan och med sitt dragna svärd klöv han Knuds huvud från det vänstra örat till det högra ögat och fick med sitt ogudliga hugg offrets hjärna att rinna ut. Nu sprang Henrik fram och körde sitt spjut genom den oskyldiga kroppen. Därefter stack de övriga medverkande i denna förbrytelse deras spjut i bröstet på hertigen."

Knut Lavards yngre bror Erik Emune blev inte glad när han fick reda på att de gjort köttfärs av brodern, välhackat kött därtill skulle man våga tillägga efter den samtida berättelsen att döma. Han grep nu till vapen och fick skåningarna med sig, även ärkebiskop Ascer i Lund.

Den tyske ärkebiskopen i Bremen hade nämligen krävt av den tyske kejsaren att Norden åter skulle läggas under Bremen. För att vinna - eller snarare köpa - kejsarens gunst, godkände kung Niels detta. Påsken 1134 var Niels son Magnus, mördaren, hos tyske kejsaren i Halberstadt ca fyrtio mil ner i Tyskland.

Magnus trädde fram och hyllade kejsaren som sin herre och i gengäld mottog han ur kejsarens hand Danmarks krona. Med kronan på huvudet och draget svärd gick han sedan före kejsaren i den högtidliga processionen. Han hade nu sålt sitt land och sin ärkebiskop i Lund för egen vinnings skull.

Erik Emune motsatte sig däremot å det bestämdaste vänskapen med kejsaren. För ärkebiskop Ascer i Lund var därför valet lätt. Om han inte anslöt sig till upprorsmannen Erik Emune förlorade han sin ärkebiskopstitel. Skåne och den skånska kyrkan rustade sig därför nu till krig.

Kung Niels och hans son Magnus samlade den danska flottan för att segla över Öresund och återta Skåne. Historieskrivaren Saxo berättar att hela danska flottan, utom den skånska, fanns med. För danska regenter genom tiderna har det alltid varit väsentligt att ha kontrollen över flottan. Danmark består ju av en mängd öar och krigsskeppen var en garanti för kontrollen av dessa. Det måste därför ha varit väsentligt för kung Niels att lägga beslag på den skånska flottan. Denna fanns i krigshamnen i Foteviken. Alltså var det naturligt att invasionen skulle komma här. Här vid Foteviken fanns också Skandinaviens största marknadsplats, Halör.

Den danska flottan har samlats vid den östra Själlandskusten. Saxo berättar hur kung Niels gav order att alla hans soldater skulle hålla vakt utmed kusten så att ingen kunde ta sig över och ge Erik viktig kunskap. En man vid namn Magnus Saxeson lät då sig firas ner från Stevns klint med hjälp av ett långt rep varefter han nattetid tog sig över till Skåne "varvid han gjorde Erik en stor tjänst".

På morgonen den 4 juni 1134 landsteg kung Niels vid Foteviken. Den enda kuststräcka som landstigningen har kunnat ske på är från nuvarande Falsterbokanalerna norrut till några hundra meter norr om Fotevikens Museum.

Vattnet är nämligen långgrund och hela kuststräckan upp till Malmö är belagd med stora stenar långt ut i vattnet. Endast på denna korta kustremsa är sandbotten stenfri vilket varit en förutsättning för en invasion.

Erik Emune hade emellertid inskaffat några hundra ryttare. Beväpnat rytteri utgjorde vid den tidpunkten en nyhet inom krigskonsten. Rytterianfall i stor skala hade tidigare knappast använts här i Norden. Dessa ryttare tillsammans med skåningarna har haft en avgörande betydelse för Eriks seger vid Foteviken.

Saxo Gramaticus beskrivning ca 1200

Den danske historieskrivaren Saxo skrev om händelsen vid Foteviken år 1134. Han måste ha hört om denna händelse från människor som själv levde då det inträffade, ja, kanske själva varit med i slaget.

"Sommaren efter samlade Niels utom den skånska flottan hela den danska och seglade till Foteviken, där han ställde sin

här i slagordning tätt vid stranden, och således blev han stående en liten stund tills Erik ryckte fram. Men då han långt borta såg hästarna virvla upp dammet med deras hovar liksom ett moln, drog han sig successivt tillbaka till sina skepp och då han hörde gnyet från de framryckande ryttarna gav han sig på flykt. Då Erik hann upp hans här var den allaredan slagen, inte i kamp men av ödet, och utan att själv lida några men högg han ner den och vann en seger, som inget blod kostade honom, ty Gud hämnade släktmordet.

Endast Magnus, som tillsammans med en liten grupp tappra män vägrade att fly, gick lös på fienden och försökte driva honom tillbaka medan de andra vände ryggen; ty då han insåg att det var liten utsikt att slippa bort, höll han det för en ära att tappert söka döden och göra sitt slut berömvärd genom att falla i kampen.

Han föredrog döden i stället för flykt för att inte förta sitt gamla rykte om tapperhet. Omsider, efter det att han hade kämpat modigt och fällt en mängd fiender, föll han ovan på den hög av lik som han hade hopat omkring sig, tillsammans med biskop Peder av Roskilde, och såsom denne följde honom i döden så kom de också i samma grav.

Niels skyndade ned till sitt skepp på en häst som en bonde givit honom. Merparten av de flyende grep tag i tofterna och klängde sig på skeppen för att komma ombord så att några av dem var nära att sjunka under den stora tyngden, och de, som först kommit ombord, högg då utan hänsyn till vänskap med sina svärd av händerna på dem som hade kommit senare och klängde sig fast vid skeppen, så att de var grymmare mot sina egna än de hade varit mot fienden. ... I inget annat krig har det blivit utgjutit mer biskopsblod, ty biskop Peder av Roskilde och den svenske biskopen Henrik och alla de jylländska biskoparna på en nära ska vara omkomna i det slaget." (Sammanlagt 6 biskopar).

Epilog

Som segrare i slaget hade Erik på ett dramatiskt sätt tagit över regentskapet i Danmark. Erik fick då tillnamnet Emune, "den minnesvärde".

Erik hyllades som kung över Skåne och Danmark på Sankt Libers hög vid Lund den 25 juni 1134. Han tog Lund som säte och gjorde staden till Danmarks huvudstad.

Det blev dock ingen långvarig regim, tre år senare den 18 juli 1137 mördades Erik på landstinget i Urnhoved nära Ribe av stormannen Sorte Plov och blev begravd i Ribe domkyrka. Den 18 september 1137 efterträddes Erik av sin systerson Erik Lamm som kung och därmed var Lunds tid som Danmarks huvudstad över.

Fotevikstapeten som beskriver Erik Emunes öde hänger under säsong i Köpmangården.

Ett levande Vikingamuseum

För att museet skall upplevas som ett levande samhälle som det kunde te sig för ca tusen år sedan har vi befolkat staden med frivilliga som är intresserade av att levandegöra vikingatiden. Förutom personalen utgör stommen i stadens befolkning av medlemmar i Föreningen SVEGs Byalag (Scandinavian Viking Explorer Group).

Föreningen SVEG och Byalaget

Några av dessa människor kan du möta på vikingamuseet.

Byalaget tillkom som resurs i museets arbete med att levandegörande miljöerna som finns i Vikingamuseet. Byalaget arbetar för att utveckla sitt och andras kunskaper i levande historia, experimentell arkeologi och historiska hantverk, att utveckla samspelet och kamratskapet på Vikingamuseet till en för besökarna trovärdig tidsresa.

Medlemmar i Byalaget som inte bor i husen har sina egna tomter inne i staden som de förvaltar och sköter.

De flesta är naturligtvis även vanliga medborgare i konungariket Sverige och har arbete och familj, så de lever mer eller mindre sporadiskt ett vikingaliv i staden. Detta innebär att antalet invånare i staden kan variera från dag till dag.

Studenter

Förutom SVEGs Byalag har vi varje sommar ett antal studenter som praktiserar på Vikingamuseet där de håller till på de olika gårdarna och får utföra diverse sysslor såsom att passa fåren, mata hönsen, städa husen, laga mat, baka bröd,

vara portväktare och spela upp olika scenarier för besökarnas nöje. De får även lära sig olika vikingatida hantverk.

Djuren på museet

Tamboskap och hushållsdjur var oerhört viktiga för människor förr, man levde med dem och hade dem nära sig. Ägde man många djur var man också förmögen. Från djuren fick man det mesta man behövde och det blev mycket sällan något spill när man slaktat ett djur, allt användes.

När ni kommer till Vikingamuseet möter ni får, höns och ibland en islandshäst i hagen.

Då både fåren och hönsen går fritt inne i staden är det viktigt att ni som besökare visar hänsyn och inte låter barn och hundar jaga dem!

Re-enactors och volontärer

Sedan många år samarbetar Fotevikens Vikingamuseum med vikingaföreningar från hela Europa. Det gör museet till en självklar mötesplats för vikingaintresserade som sysslar med re-enactment och Living History. Vilket innebär att vi får besökande vikingar från fjärran länder som ibland bor över i något av husen på museet en vecka eller två.

Förutom re-enactors får vi varje år en del personer som är nyfikna på vikingatiden och är villiga att arbeta ett antal veckor på sommaren som volontärer. Volontärer kan vi aldrig få för många av, så känner ni er hågade och känner er dragna till livet som en viking för några veckor läs mer här: <http://www.fotevikensmuseum.se/d/vikingar/volontar>.

Hantverk på gårdarna

Fotevikens Vikingamuseum har i alla år drivit och utvecklat hantverk. Det handlar om stolta traditioner, experimentell arkeologi och att föra teknikerna vidare.

Museet har en mängd hantverk och hantverkare som arbetar aktivt för att lära ut tekniker och traditioner i relation till historiska resurser.

Järnsmede i smedjan (10)

Fotevikens Vikingamuseum har länge haft en mästarsmed som kan allt om att jobba med järn. Från att utvinna järn från myrmalm hela vägen fram till det färdiga föremålet. Allt från spik till svärd, från kniv till hammare, eldstål till krokarna mm. En smeds arbete tar aldrig slut.

Silver- och bronsgjutning samt myntslagning i Lagmansgården (12a)

Självklart gör vi våra egna gjutna föremål. I Lagmanshuset gjuter man i silver, brons och tenn. Tors Hammare, kors och andra symboler. Det är också där vi slår våra mynt, Fotemarken.

Mat och bak i Bagaregårdens bageri och kokhus (8c och 8d)

I Bagaregården arbetar vi aktivt med historisk mat. Färskt smör och nygräddade bullar kan du få provsmaka på eftermiddagen om du har tur. Vi odlar mycket örter på plats för användning i matlagningen. En kokgrop och en rök blir också flitigt använd där vi tillreder fisk som vi själv har fiskat.

Keramik i Köpmansgårdens pottemakerbod (7c)

Vi tillverkar keramikföremål med gammal teknik som ska vara trovärdiga kopior av vikingatida keramik. Vi använder magrad lera. Vikingarna magrade själva sin lera med t.ex. grus eller krossad kvarts. Detta för att öka hållfastheten vid bränning.

Träbearbetning i Köpmansgårdens timmerverkstad (7e)

Att bearbeta trä är ett uråldrigt hantverk. Trä är något av det mest mångsidiga material vi har och det kan användas till det mesta. Här på museet arbetar vi aktivt med husbygge var av trä är det mest använda, men vi gör också allt annat utav trä! Skålar, tallrikar, skedar, pallar, bord, arbetsbänkar och sängar mm.

Textil i Vävaregårdens vävarbod (9b)

Vi kardar och spinner, väver och syr. I Vävaregården håller vi på med allt som har med textil att göra. Allt från att ta ull från fåren, behandla de olika processer till färdigt garn, väva tyg och sy olika plagg. Vi väver även dekorativa brickband samt färgar ull med olika växter.

Bärnsten i Lagmansgårdens bod (12b)

Den enda "ädelstenen" som är organisk, alla andra är mineraler. Bärnsten var också en av huvudexporten för vikingarna när de åkte på sina handelsresor. På Fotevikens Vikingamuseum arbetar vi också med bärnsten. Stundtals kan det vara ett svårt material att jobba med, men slutresultatet blir kanske det vackraste vi får fram på museet.

Glaspärlor Smedjans pärlverkstad (10b)

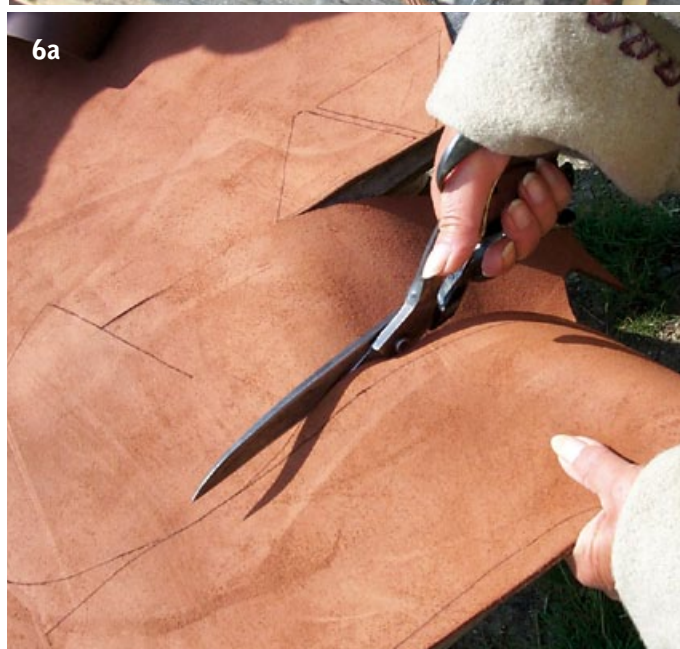
Det är i verkstaden vi formar och skapar vackra glaspärlor. Vikingarna tyckte väldigt mycket om att smycka sig med glaspärlor; i hår, skägg, på kläder och annat. Det är ett hantverk som kräver mycket fokus då det är höga temperaturer som måste hanteras på ett säkert sätt. Glaspärlorna görs i flera färger.

Ben & Horn i Garvaregårdens hornsneideri (6e)

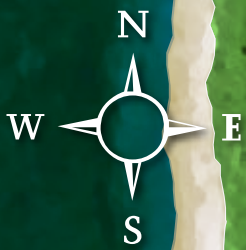
På Garvaregården bearbetar vi ben och horn. Det finns många föremål som vi kan skapas av ben och horn, såsom verktyg, nålar, skaft, smycken och knappar mm.

Läder på Garvaregården (6a)

Vi sidan av trä är skinn och läder det mest användbara material vikingarna hade. Läder kan användas i allt ifrån kläder till verktyg, smycken till mössor. Under sommaren garvar vi läder och gör pungar, bälten, skor och kläder av lädret.

Fotevikens Vikingamuseum

Aktivitetsområdet

1. Bågskyttebanan
2. Hola stenar
3. Kastblida
4. Fotes hög
5. Aktivitetsplats a, b och c

Byggnader:

6. Garvaregården
 - a. boningshuset
 - b. fiskarestugan
 - c. rökeriet
 - d. skjulet
 - e. hornsneideri
7. Köpmansgården
 - a. boningshuset
 - b. högloftet
 - c. pottemakareboden
 - e. timmerverkstad
8. Bagaregården
 - a. boningshuset
 - b. magasinshuset
 - c. bageriet
 - d. kokhuset
9. Vävaregården
 - a. boningshuset
 - b. vävareboden
10. Smedjan
 - a. pärlverkstaden
12. Lagmansgården
 - a. boningshuset
 - b. boden
13. Svinahuset
14. Tinghöll
15. Pilegården
16. Försvarstornet
17. Gropahuset
18. Gamla smedjan
19. Tockahuset
21. Tullboden

Tomter:

20. Nyfedet
22. Långhusfedet
23. Konefedet
24. Timmermansfedet
25. Maglefedet
26. Rödsåggsfedet
27. Hyntingefedet
28. Tölpafedet
29. Pottfedet
30. Lillfedet
31. Pilefedet
32. Tvärfedet
33. Gråfedet
34. Skrivarefedet
35. Mjöldfedet
36. Spiggafedet
37. Historisk verkstad för experimentell arkeologi och "prova på" aktiviteter
38. Fotevikens Museibyggnad
 - a. Entré, Restaurang & Butik
 - b. Utställningshall
 - c. Offentliga toaletter
 - d. Kontor
 - e. Område för skolor

Husen och gårdarna

Vikingamuseet i Foteviken är skapat för att försöka ge miljöbilder av hur ett tätbebyggt samhälle kan ha sett sig under sen vikingatid - tidig medeltid.

Successivt bebyggs området och det antas alltmer ett stadsliknande samhälle.

En halvcirkelformad vall omger bebyggelsen i Vikingamuseet. Vallen öppnar sig mot Höllvikens strand i väster. I söder och i norr finns två stadsportar och mellan dessa, parallellt med stranden löper stadens huvudgata, Adelgatan. Från denna går små stråden ner i bebyggelsen öster om huvudgatan där ligger hus av olika storlekar tätt samlade. Framför Tinghöll finns en öppen samlingsplats.

Utanför stadsvallen

Strax utanför Syndre Port finns en enklare bebyggelse. Ut mot havet ligger den gamla smedjan och gropahuset med tockahuset. Längre inåt land finns trälhuset.

18. Gamla smedjan

Detta hus är en rekonstruktion av ett senvikingatida hus som man påträffat vid utgrävning i Ystad. I det halvt nedgrävda rummet bakom arbetsplatsen hade han troligtvis en enkel övernattningsdel med säng, bord och bänk.

17. Gropahuset

Gropahus var vanliga under vikingatiden. Huset, på ca 4 x 5 meter, är till hälften nedgrävt i marken. Ofta finner arkeologerna lertyngder till upprättstående vävstolar i dessa hus vilket tyder på att de använts som hantverkshus. Eldstäder är inte vanliga varför husen endast bör ha fungerat som arbetsplatser under den varmare årstiden. På vintern var funktionen kanske lagringshus. En väggfast arbets- och/eller sovbänk löper utmed ena långsidan. Rester efter sådana jordbänkar med träramar har påträffats vid utgrävningar, bl.a. i Fosie i Malmö.

19. Tockahuset

Djur fordrar skötsel och omtanke. Självklart var därför en av de första byggnaderna i Vikingamuseet ett djurhus. Vad vore skånsk mat utan hönsen och äggen. "Tocke" är ett gammalt namn för tupp. Och visst gals det kring detta hus. Ett mycket enkelt byggt hus i den typiska skånska lerkliningsstilen. På vikingasätt går taksparren ner i marken utanför väggarna.

Syndre Port

Vikingamuseet är omgivet av en vall med en port i söder. Denna vall är inte en försvarsanläggning utan en ekonomisk gräns. Innanför vallen kan kungen kräva skatt. All handel i Vikingamuseet skall vara innanför vallen så kungen har kontroll på marknaden och är noga med att handeln är rättvis och gynnsam. Porten i sig själv är massiv och stor nog till att motstå de flesta attacker.

18

17

19

Väster om vägen

Innanför Syndre Port finner du på den västra sidan utmed havet Garvaregården med det lilla rökeriet och fiskarestugan. Längre norrut ligger vaktornet vid Nordre Port.

6. Garvaregården

6a. Garvaregårdens boningshus

Ett resvirkeshus byggt av solid ek. Väggarna är konstruerade med dubbla stående plankor. Originalen upptäcktes vid arkeologiska utgrävningar av vikingastaden Haithabu in Schleswig, Tyskland. Originalen hade troligtvis någon form av isoleringsmaterial mellan stavplankorna. Här har tång använts som isolering då det är vanligt förekommande längs de skandinaviska kusterna och inte ruttnar, till skillnad från halm.

6b. Garvaregården: Fiskarestugan

Litet trähus vars förlaga funnits på stenristningar. Den lilla stugan är byggd enligt bulteknik med liggande plankor med flätverk och lera. Taket når nästan ner till marken och bildar med inner- och ytterväggarna extra förrådsutrymme runt stugan.

Eldstaden placerad på stengolvet och bänkarna fästa i väggen skapar en genuin atmosfär.

6c. Garvaregården: Rökeriet

Rökeri för konservering av kött och fisk. Inuti det inre rummet hängs köttet eller fisken medan rök stiger från eldstaden på golvet. Det tar två till tre timmar för fisken att bli färdig, och ungefär sex timmar för kött. Innan rökning hängs köttet och fisken på tork i den lilla förkammaren. De flätade väggarna tillhandahåller perfekt klimat för detta. Torkningen är viktig för att förhindra fisken från att bli mjuk och falla ner från krokarna under rökningen.

16. Försvarstornet

Stadens försvarstorn på sin högt belägna position vid Nordre Port har flera funktioner. Dels kan man spana efter inkommande faror både landvägen och sjövägen via Höllviken och Öresund. Tornet låter även stadens styrande hålla koll på resande till och från staden så tullar och skatter betalas och få en överblick av vad som sker inom staden.

Öster om vägen

Utmed Adelgatan ligger Lagmannensgården och strax bakom, vid Lagmansstrådet ligger hallen Tinghöll. Utmed Lagmansstrådet ligger även Vävaregården. Längs Smedjestrådet ligger ett magasinshus följt av Bagaregården. Längs Smedjestrådet ligger också smedjan och pottemakerboden. Vid Köpmansstrådet ligger Köpmansgården och timmerverkstaden.

12. Lagmansgården

Med lag ska land byggas. Dessa magnifika ord sades redan av den danske kungen Valdemar Sejr före hans död år 1241.

Lagmansgården är Kung Björns residens när han är hemma. Två rum ger möjlighet för gäster att i stor nåd få sova över i detta hus. Givetvis får alla de brudpar som viger sig i Tinghöll använda huset som har brudgemak. Långväggarna är uppförda

i liggande ekplankor, s.k. bulsteknik. Gavlarna är i lerklinat korsvirke.

Huset kommer att byggas till så att det bildar en mindre, slutna gårdsenhet. Än så länge huserar Olof myntslagare i ett av rummen men snart får han ett eget arbetshus på gården.

14. Tinghöll

Tinghöll ligger centralt i staden och är den hall som Kung Björn håller ting och gästbud i. Långhuset är baserad på byggnadstekniken hos bland annat norska stavkyrkor samt utifrån beskrivningar från isländska skrivna källor. Tinghöll är ett treskeppigt hus med två dörrar. Längst långsidorna finns det ett flertal fönsterluckor för ljusinsläpp. Fönsterluckorna och de tre vindöjorna i taket är funktionellt som ventilation, det ska bidra med intag av frisk luft samt som utflöde av rök. Rökluckan borde vara större, men om det eldas med lagom stora pinnar i eldstaden belägen i mitten av konstruktionen så går det att vistas i Tinghöll under en hel gilleskväll.

9. Vävaregården

Vävaregården är byggd med väggar av lerklinat korsvirke med flätverk. Denna typ av hus var troligen typiska för stadsbebyggelse under sen vikingatid. Inuti finns en rökkanal-ugn som håller huset varmt även de kallaste vinternätter.

8. Bagaregården

8a. Bagaregården: boningshuset

Förlagan för boningshuset hittades vid arkeologiska utgrävningar i Lund, daterat till 1000-talet e.kr. Huset är byggt i resvirkesteknik. Mellan jordgrävda stolpar har intappade syllträn placerats och i rännor i dessas översidor är de vertikalt stående väggplanken fästade. Det hela låses med ett hammarband i väggens överkant. Husets gavelrösen består av plank lagda i klinkteknik. Samtliga hopfästningar är gjorda med tränaglar. Takbalkarna är dekorerade med snidade drakhuvuden, ett av vikingarnas favoritmotiv. Vad det gäller möblerna är de nuvarande alltför primitiva för en sådan här byggnad. Kombinerade sov- och sittbänkar måste ha funnits. I dag leder en stolpstege upp till det låga loftet och här finns möjligheter för sovplatser. Eldstadens placering verkar i de flesta vikingatida stadshus ha varit i gavelhörnet till den vägg där ingångsdörren fanns. Genom att avskärma eldstaden med en utskjutande trävägg och dessutom montera en rökkåpa av trä som når upp genom loftet till själva takpanelen, har en bra ventilation erhållits.

8b. Bagaregården: Magasinshuset

Med endast ett litet gatt emellan ligger magasinshuset tätt upp mot boningshuset. Detta hus är uppfört i korsvirke med lerklining dvs. det är ett för den skånska slätten relativt traditionellt hus. Denna typ av hus med lerklinade väggar går tillbaka till bronsåldern och är givetvis ett utslag av en byggnadsteknik som tillgripits när landskapet varit skogfattigt. Taket i magasinshuset har försetts med speciella, längsgående bjälkar med stora hål. Yttertakets av träplank har på detta sätt uppdelats i en nedre och en övre del. Förlagan är en huskonstruktion i Lund. Genom detta förfaringssätt vinner man flera fördelar. I stället för långa och troligtvis dyra träplank har man kunnat använda sig av kortare byggnadsmaterial. Takhålen har kunnat tjäna som ljusinsläpp men kanske främst som lufthål och som rökhål vilka legat skyddade från nyckfulla vindar.

8c & 8d. Bagaregården: Bageriet och kokhuset

Hur ett bageri sett ut under vikingatiden vet man inte men sagorna omtalar ofta sådana här byggnader. Att det existerat både härd och ugn i husen torde vara självklart. Huset är uppfört i bulverksteknik, dvs av liggande plank mellan stolpar. Som takmaterial har man använt klivna rundstockar. Nackdelen med trästockar är dock tätningen. Om man urholkar en kluven stock kan emellertid denna användas på samma sätt som den medeltida taktegeltekniken med munk och nunnepanna – två stockar täcker varandra. För att testa denna metod lades denna typ av tak på bageriet. Resultatet är förträffligt. Röken kan lätt ta sig igenom taket medan regnvattnet helt hindras från att tränga in.

Mitt i bageriet finns en stor, lerklinad och fristående bakugn. Bottenplattorna till flera sådan ugnar har påträffats, bl.a. en i Malmö från mitten av 1200-talet.

Senaste tillskottet till Bagaregården är Kokhuset.

7. Köpmansgården

Köpmansgården består av två sammanbyggda hus, ett boningshus och ett förvarningsmagasin med vindsvåning. Boningshuset är byggt enligt lerklinad flätverksstil och magasinet är byggt enligt bulverksteknik. Boningshuset är ett förmöget hem med en rökkanal-ugn, trägolv och eleganta möbler. Den berömda Fotevikstapeten, som avbildar Slaget vid Foteviken 1134, hänger på väggen.

10. Smedjan

Smedjan är byggt med väggar av lerklinat flätverk med trätak och ligger på avstånd från övrig bebyggelse på grund av brandrisken. Huset har två rum, en verkstad och en liten boningskammare för smeden. Bredvid huset finns även en liten ugn för järntillverkning.

15. Pilegården

Pilegården är Trälhuset som har rivits och återupbyggts på ny plats. Trälhuset har ersatts med en lekyta för barnen. Huset är uppfört med lerklinade väggar i en korsvirkesstomme av ek. Tak med torv. Enkelt och robust.

21. Tullboden

Tullboden är ett nytt inslag i staden. Ett enkelt skjul med delvis flätad vägg. Här upptas tullavgift från handelsresande som anländer sjövägen.

Båtarna på Foteviken

Krigsskeppet Erik Emune

I början av 1980-talet påträffades fem sänkta vikingaskepp i spärren i viken benämnd Foteviken strax norr om vikingamuseet. Vid en marinarkelogisk undersökning togs ett av skeppen upp. De konserverade delarna av skeppet finns i utställningen. Fotevikens Vikingamuseum har även gjort en fullskalekopia av skeppet, det är elva meter långt och är döpt efter Erik Emune, segraren efter slaget vid Foteviken den 4 juni 1134.

Foteviksspärren vid inloppet till foteviken syns på satellitbilder.

Skeppet är smalt och har haft 14 roddare, vilket tyder på att det varit ett litet krigsskepp. Totalt kan det ta ca 20 man. Med seglet satt kan man nå hög hastighet. Om det blir stiltje kan de 14 årorna ge skeppet en anmärkningsvärd fart. Det är troligt att originalet använts som ett bevakningsskepp, kanske ett patrullskepp som kontrollerat Höllviken och Fotevikens stränder för tusen år sedan.

Foteviksstenen på museets område

Eftersom Erik Emune av någon anledning inte reste en sten efter slaget vid Foteviken 1134 var vi tvungna att korrigera denna försumlighet, så sent omsider ristades denna sten på Fotevikens Vikingamuseum och restes 1997. Erik Röde heter runristaren.

Översättning:

“GÖRAN, STELLAN OCH BJÖRN SATTE STEN DÄR MÅNGA DRENGAR DOG. PUGNA FORENSIS LEVER ÅTER. ERIK DEN RÖDE RISTADE. ALU ALU ALU”

Kungens storman kallades förr för “dreng”. “Pugna Forensis” är ett citat av den latinska originalberättelsen om slaget “vid marknadsplatsen”. “Alu, Alu, Alu.” betyder på fornnordiska att man åkallar öl tre gånger!

Runskrift, även kallad Futhark.

Runor finns i många varianter nedanstående futark är nertecknad av runristare Erik Röde. Nedan ser du runalfabetet och exempel på skrift.

ƿ	u	th	o	r	k	h	n	i	a	s	t	b	m	l	R
v	v	a	g	g	e	ä	d	p							
		o	ä	nk	ä		ä	e			nt				
		y	ng			y		nd							
		ö				j									

BI NR T: NI P I P I A R: S U K T I:
 b i u r n u i k i k a R s u k t i
 =ö =v =ng =r* =ö =e

ƿ NR S T: Y I P: B I R K I R:
 f u r s t m i P b i r k i R
 =ö =e=th** =g=e=r*

AN P: I P I: NI T I A T I: S I T I:
 a u k i a k i u i n i R n a s s i n a
 =ä =g =j =ck =v =ä =nn =e =r*

= biörn vikingar sökte först meth birger åg jacki vännerna sina.

*i ändelse. **som i engelska. : = ordskillnadstecken.

Erik Emune är tillverkat av museets skickliga och kunniga marinarkeloger och båtbyggare.

Mindre båtar för fiske.

Museet har även byggt några mindre bruksbåtar som används för fiske med nät och långrev. Den ena båten är gjord med så kallad granrotsflätad teknik, dvs i avsaknad av spik bandsborden ihop med granrötter som flätade genom borrade hål i bordplankorna och sedan fixerades med träpluggar.

Snabba fakta om Vikingatiden.

Utdrag ur Fotevikens Museums häften "Fakta om Vikingatiden" som finns att ladda ner som PDF på:
<http://www.fotevikensmuseum.se/d/vikingar/hur/fakta>

De första skandinaviska kungamynten

Mynt präglade av Sven Tveskägg

◀ Ungefärlig storlek på de vikingatida silvermynten

År 995 lät kung Sven Tveskägg (850-1014) av Danmark prägla de första silverpenningarna eller danerna. Dock inte som betalningsmedel i första hand, upplagan var endast 20 000, utan han ville visa att han och Danmark tillhörde "det gode europeiske selskab" och att han var en kristen konung.

På ena sidan finns ett porträtt med spira, på baksidan ett kors och texten "CRUX" (latin: kors). Mynten har ett engelskt mynt som förebild.

Niels (1104-1134) eller "NICOLAVS" som det står på myntet, hade förutom kungabilder även byggnader på sina mynt.

Vikt och mått i Danmark & Skåne

Vikt:

Oldtid/Vikingatid

1 Mark = 24 Örtug = 199.44 g

1 Örtug = 8,31 g

Medeltida vikt 1100-1400

1 Mark af pondus Dacie = 218,3 g

1 Mark Roskildevikt = 207-211 g

Pondus Minor = Pondus Dacie

Pondus Major = Kølnervægt

1 Skippund = 20 Lispund

= 24 Bismerpund = 1257.408 kg

1 Bismerpund = 24 Mark

= 5.2932 kg

1 Bismersmark = 1 Skaalpund

= 496 g

1 Centner = 112 Skaalpund

= 55.552 kg

1 Pundus Butiri = 1 Tønde Smør
 = 16 Københavnske Lispund

1 Københavnsk Skaalpund = 496 g

1 öre = 3 alnar vadmal

5 timre = en særk

40 skind = ett timmer

1 Læst = 12 pund = 2 Örtug

1 Skjællandsk Skæppe

= 23.184 Liter

1 Tolfmynning = 9.807 Liter

1 Parvus Midius = 17.388 Liter

Mått:

Alen betydde underarm

Alen = 2 fot = 60 cm

1 fot = 30 cm

1 famn = 3 alen

De Nordiska kungarna under Vikingatiden

DANMARKS OCH SKÅNES KUNGAR

Gorm den gamle	ca 950
Harald Blåtand	ca 950 - ca 985
Sven Tveskägg	985 - 1014
Harald	1014 - 1018
Knut den store	1018 - 1035
Hardeknut	1035 - 1042
Magnus den gode	1042 - 1047

Estridska ätten

Sven Estridsson	1047 - 1074
Harald Hen	1074 - 1080
Knut den helige	1080 - 1086
Olof Hunger	1086 - 1095
Erik Ejegod	1095 - 1103
Nils	1104 - 1134
Erik Emune	1134 - 1137
Erik Lamm	1137 - 1146

SVEARIKETS KUNGAR

Olof Skötkonung	ca 995 - 1022
Anund Jakob	ca 1022 - 1051
Emund gamle	ca 1051 - 1060
Stenkil	ca 1060 - 1066
Halsten	ca 1066 - 1080
Inge den äldre	ca 1080 - 1084
Blot-Sven	1084 - 1087
Inge den äldre	ca 1087 - 1110
Inge den yngre	ca 1110 - 1123
Inge den yngre och brodern Filip samregerade	ca 1118 - 1120
Rangvald Knaphövde	ca 1123 - 1128
Magnus Nilsson Kung i Västergötland och senare hela riket	ca 1125 - 1130
Sverker den äldre	1130 - 1156
Erik den helige	1156 - 1160

NORGES KUNGAR

Harald Hårfagers ätt

(samt danska kungar och deras jarlar)

Harald Hårfagre	ca 885 - 933
Eirik Blodøks	ca 933 - 935
Håkon den gode	ca 935 - 960
Harald Gråfell	ca 960 - 970
Harald Blåtand	ca 970 - 986
Håkon Sigurdsson Ladejarl	ca 970 - 995
Svein Tjugeskjegg	ca 986 - 1014
Olav Tryggvason	995 - 1000
Eirik och Svein Jarl	1000 - 1015
Olav Haraldsson (den hellige)	1015 - 1028
Knut den mektige	1028 - 1035
Håkon Jarl	1028 - 1029
Svein Alfivason	1030 - 1035
Magnus den gode	1035 - 1047
Harald Hårdråde	1045 - 1066
Magnus II	1066 - 1069
Olav Kyrre	1066 - 1093
Håkon Toresfostre	1093 - 1095
Magnus Berrføtt	1093 - 1103
Olav	1103 - 1115
Øystein I	1103 - 1123
Sigurd Jorsalfare	1103 - 1130
Magnus den blinde	1130 - 1135